

Oudjaar 2021: onprofessionele belangenverstremgeling

*Dit jaar verschenen er 22 blogberichten op Onderwijsethiek.nl. De inhoudsopgave tref je [HIER](#) aan.¹ Tussen half mei en eind september produceerde ik zes blogberichten over de wettelijke invoering van **eigen bijdragen in het hoger onderwijs**, die per 1 september haar beslag heeft gekregen. De onderwijsinstellingen mogen voortaan op eigen houtje besluiten sommige programmaonderdelen van een prijskaartje te voorzien, bovenop het collegegeld dat door de student betaald is. De opbrengst vloeit rechtstreeks in de kas van de desbetreffende universiteit of hogeschool, zonder dat daarop enige publieke controle wordt uitgeoefend. Dat riekt naar onprofessionele belangenverstremgeling, waarbij de uitoefening van de professionele verantwoordelijkheden ondermijnd dreigt te raken door het eigenbelang van de professionals of van hun werkgever. Weliswaar werd in de artikelsgewijze *Memorie van Toelichting bij de Variawet (2021)* paal en perk gesteld aan het heffen van eigen bijdragen (het zou alleen maar gaan om kosten die 'niet redelijkerwijs' voor rekening van de onderwijsinstelling kunnen worden gebracht), maar in de daaropvolgende Ministeriële Regeling is aan de instellingen nagenoeg carte blanche gegeven.²*

*Op 15 december heeft de Onderwijsraad een adviesrapport uitgebracht onder de titel **Publiek karakter voorop**.³ Dat gaat eveneens over belangenverstremgeling: hoeveel verstremgeling is aanvaardbaar tussen enerzijds de publieke onderwijstaak in het basis- en voortgezet onderwijs en anderzijds het private ondernemerschap binnen die zelfde sector? In het Nederlandse onderwijsbeleid geldt als uitgangspunt dat het funderend onderwijs in principe kosteloos is voor de onderwijsdeelnemers. Maar de Onderwijsraad constateert dat de rijksoverheid (als bekostiger) en de scholen (als professionele aanbieders van onderwijs) niet voldoende duidelijk maken wat de leerlingen en hun ouders van een professionele school mogen verwachten. In hoeverre is het aanvaardbaar dat een school, zonder blikken of blozen, haar leerlingen naar private ondernemers (c.q. bijklussers) doorstuurt als ze bijles of huiswerkbegeleiding nodig hebben? en in hoeverre kan het door de professionele beugel als private ondernemers zelfs door de school in huis worden gehaald om dergelijke 'extra onderwijsdiensten' aan leerlingen te leveren op voorwaarde dat hun ouders bereid zijn daarvoor te betalen?*

Wanneer men zulke vragen concreet wil beantwoorden, komt men alras voor dilemma's te staan. Neem bijvoorbeeld de huiswerkbegeleiding. In vroeger tijden huldigde men het standpunt dat het maken, superviseren en begeleiden van huiswerk tot de verantwoordelijkheid van de leerlingen en hun ouders behoorde en dat huiswerkbegeleiding dus niet tot het takenpakket van de school kon worden gerekend. Dat standpunt was nauw verbonden met de statische standenmaatschappij: kinderen uit de lagere standen zaten in een schoolsoort waar in principe geen huiswerk gemaakt hoefde te worden. Men kwam dus ook niet toe aan de vraag of de ouders uit de lagere standen bereid en in staat waren hun kinderen bij het maken van huiswerk te begeleiden. Dat werd anders toen men tot het inzicht kwam dat aan kinderen uit 'kansarme milieus' gelijke kansen moesten worden geboden om te stijgen op de maatschappelijke ladder. Het maken van huiswerk werd een plicht en een recht voor ieder kind. Een eerste beleidsvraag luidt dan:

- (a) In hoeverre behoort het tot de professionele plichten van een school, uit een oogpunt van gelijke kansen, aan kansarme leerplichtige leerlingen kosteloze huiswerkbegeleiding te bieden als hun thuissituatie ongeschikt is voor het maken van het opgedragen huiswerk?

Er zijn twee vormen van opgedragen huiswerk: enerzijds het reguliere huiswerk dat nodig is om het onderwijsprogramma bij te benen en anderzijds het extra huiswerk dat nodig is om (incidentele dan wel structurele) leerachterstanden in te lopen. Het laatstgenoemde huiswerk drukt extra zwaar op het tijdsbudget van de leerling en doet dus extra beroep op zijn of haar planningsvaardigheden. Dit leidt tot de volgende beleidsvraag:

- (b) In hoeverre behoort het tot de professionele plichten van een school kosteloze huiswerkbegeleiding te bieden aan leerplichtige leerlingen die niet alleen het reguliere onderwijsprogramma moeten bijbenen maar ook achterstanden moeten inlopen?

¹ <http://www.onderwijsethiek.nl/wp-content/uploads/2021/12/BlogOverzicht2021.pdf>

² <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-35582-3.html> (Deel II, ad art. 7.50 WHW);

<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2021-33378.html>

³ <https://www.onderwijsraad.nl/publicaties/adviezen/2021/12/07/publiek-karakter-voorop>

Het tijdsbudget dat leerlingen beschikbaar hebben voor hun schoolgebonden activiteiten, staat onder zware druk ten gevolge van het feit dat ze zich gedwongen voelen veel tijd in concurrerende activiteiten te steken: meewerken in het gezinshuishouden, verlening van mantelzorg aan gezins- of familieleden, bijdragen aan het gezinsinkomen; voorzien in eigen arbeidsinkomsten (en opdoen van arbeidservaring); sportbeoefening; muziekles en beoefening van andere schone kunsten; maatschappelijke stage en ander vrijwilligerswerk; enzovoorts. De beleidsvraag luidt:

(c) In hoeverre behoort het tot de professionele plichten van een school aan de leerplichtige leerlingen een contract voor kosteloze huiswerkbegeleiding aan te bieden teneinde hun tijdsbudget te beschermen tegen overmatige zuigkracht van concurrerende verplichtingen?

Door vele ouders wordt verplichte deelname aan een vorm van huiswerkbegeleiding toegejuicht omdat ze willen dat hun kinderen alles uit hun school- en studieloopbaan halen wat in hun vermogen ligt en omdat ze willen voorkomen dat hun kinderen (gezien de onderwijspolitieke rem op zitten-blijven) gedwongen worden af te stromen naar een lagere schoolsoort. Beleidsvraag:

(d) In hoeverre behoort het tot de professionele plichten van een school aan hun leerplichtige leerlingen een contract voor kosteloze huiswerkbegeleiding aan te bieden teneinde ouders tegemoet te komen in hun streven hun kinderen te motiveren tot het leveren van maximale onderwijsprestaties?⁴

In het overheidsbeleid geldt als uitgangspunt dat beide ouders (zelfs de overgebleven ouder in een éénoudergezin) liefst 0,8 FTE moeten werken, ook al hebben zij de zorg voor minderjarige, leerplichtige kinderen. Beleidsvraag:

(e) In hoeverre behoort het tot de professionele plichten van een school kosteloze huiswerkbegeleiding aan minderjarige leerlingen te bieden, nu van beide ouders verwacht wordt dat ze 0,8 FTE werken? Want de kans is groot dat ze ten gevolge van deze arbeidsbelasting niet de energie kunnen opbrengen die nodig is om het huiswerk van hun kinderen voldoende te superviseren en ondersteunen.

Kortom: in hoeverre maken scholen zich schuldig aan onprofessionele belangenverstrengeling als ze hun numerieke opleidingsrendement trachten op te krikken door hun leerplichtige leerlingen naar een privaat instituut voor betaalde huiswerkbegeleiding te verwijzen in plaats van deze begeleidingstaak in hun eigen kosteloze dienstverleningspakket op te nemen? Volgens de Onderwijsraad behoren zowel de nationale wetgever als elke school afzonderlijk dit soort vragen zonder voorbehoud te beantwoorden en daaromtrent ook verantwoording af te leggen aan de burgers in het algemeen en aan de leerlingen en hun ouders in het bijzonder. Eigenlijk gaat het om één vraag: wat zijn de minimale eisen die door de leerlingen en hun ouders mogen worden gesteld aan de didactische ondersteuning, kosteloos geleverd door een professioneel opererende school, in het licht van de kwaliteiten en mogelijkheden van iedere leerling?

Wes Holleman
weblog onderwijs, 31-12-2021
<http://www.onderwijsethiek.nl>

⁴ Anderzijds rijst de vraag: In hoeverre zullen sommige draagkrachtige ouders de voorkeur geven aan betaalde huiswerkbegeleiding bij een private aanbieder, in de verwachting dat hun kinderen dan met betere schoolvorderingen uit de bus zullen komen in vergelijking met hun klasgenoten (en in de verwachting dat hun kinderen ook rechtstreeks tot een hogere prestatie-motivatie zullen worden aangezet door de financiële opofferingen die zij zich als ouders getroosten)?